MĂNĂSTIREA CĂLUIU – PREZENTARE GENERALĂ ŞI VIAŢA ACESTEIA ÎN TIMPUL REGIMULUI COMUNIST

Ionuţ ENACHE
doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova
preot,
Episcopia Slatinei şi Romanaţilor
ORCID: 0009-0006-5595-3636

CZU: 271-523(498)(091)
DOI: https://doi.org/10.59295/lrr2023.32

Summary:
Căluiu monastery – overview and its life during the communist regime
This Monastery is located in Olt County, founded by the Buzeşti Brothers during the reign of Neagoe Basarab. From the very beginning, this Monastery was confronted with the politics of the time, the works being abandoned for several decades, these being resumed and completed on June 8, 1588. The painting works were executed by Mina the painter, information contained in the inscription. Preda Buzescu and his brother, Radu Buzescu, are buried in the Holy Monastery of Căluiu. During the Communist Regime, the church life in general suffered. Among the Monasteries that suffered was the Căluiu Monastery, a monastery in which the living had to migrate due to political unsustainability and also the restrictions imposed at that time, in terms of public life.

Key words: *communism, law, movement, persecution, organization.*

Sfânta Mănăstire Căluiu, din punct de vedere geografic, este amplasată la nord de Oraşul Balş, la o distanţă de aproximativ 13 km, în Comuna Călui. Iniţial, această Mănăstire a fost liberă, având ca vieţuitori călugări, însă cu trecerea timpului, aceasta a fost închinată Patriarhiei Ierusalimului.

Fondatorii Mănăstirii Căluiu sunt trei fraţi din satul Cepturoaia sau Iancu-Jianu: Vlad-banul, Dumitru-pârcălabul şi Balica-spătarul; lucrările începându-se în anul 1516, în timpul lui Neagoe Basarab.

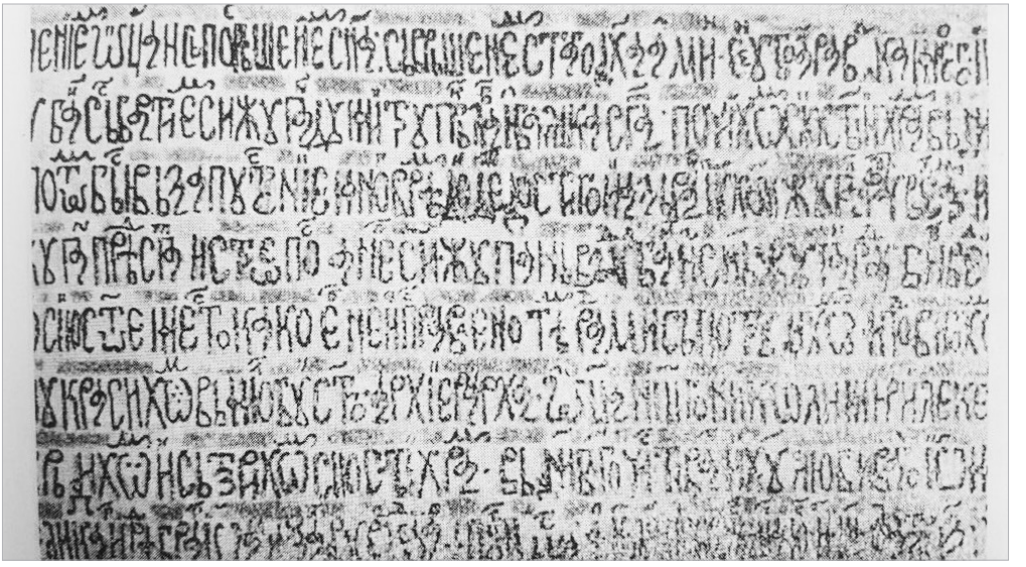
Catalogul Documentelor Ţării Româneşti, reprezintă unul dintre cele mai vechi documente care constată începerea zidirii Mănăstirii Căluiu de către Jupan Dumitru Pârcălabul şi jupan Balica spătarul, în timpul lui Basarab Voievod (Neagoe), fiul lui Basarab Voievod, în anul 7024(1516).[1] Despre calitatea de ctitori a celor trei fraţi, stă ca mărturie pisania cioplită în piatră, pisanie amplasată deasupra uşii la intrarea în biserica mănăstirii în anul 1588,

[1] Ion-Radu Mircea. *Catalogul Documentelor Ţării Româneşti,* I, 1369-1600. Bucureşti: 1946, p. 41.

precum şi de pisania zugrăvită în Naos în anul 1834, după ce s-au efectuat numeroase lucrări de reparaţii.

Într anii 1516-1521, în timpil lui Neagoe Basarab, se efectuează lucrării de zidire a Mănăstirii Căluiu. La data de 5 martie (1529-1530), Dumitru pârcălabul a pierit de sabie în timpul lui Moise Voievod, fiind îngropat în Biserica din satul Cepturoaia sau Iancu-Jianu.

Începând cu anul 1521 şi până în anul 1588, istoria Mănăstirii Căluiu a rămas învăluită în negura vremii. Între anii 1588-1594, fiii Jupanului Radu, nepoţii lui Vlad banul, îşi atribuie sarcina de a duce la finalizare lucrările de finalizare a Sfintei Mănăstiri. Radu Buză, fiul lui Vlad banul, în anul 1577, apare în Divanul cel mic de la Craiova, al marelui ban Dragomir. Datorită pisaniei amplasate deasupra uşii la intare, se cunosc informaţii foarte importante despre contribuţia ctitorilor finalizatori(Radu- mare armaş, Preda- spătar şi Stroe- postelnic)[2].

Traducerea pisaniei din limba slavonă: ,, *Din voia Tatălui şi cu săvârşirea Sfântului Duh, Amin! Iată-eu, în Dumnezeu, robul stăpânilui meu Iisus Hristos, jupan Vlad banul cu fraţii săi, jupan Dumitru pârcălab şi Balica spătar, am început această sfântă biserică, în zilele lui Basarab vodă. Şi după aceea au fost în părăsire multă vreme, până ce ajung şi eu robul lui Iisus Hristos, jupan mare armaş şi cu fraţii mei, jupân Preda spătar şi Stroe postelnic, nepoţii jupanului Vlad banul şi fiii jupanului Radu fost mare armaş. Noi am văzutacest sfânt loc cum că este neisprăvit. Pentru aceasta ne-*

[2] Pr. Dumitru Bălaşa. *Dragomir marele ban al Craiovei (1568-1583)*. În: Mitropolia Olteniei, anul XII (1960), nr. 1-2, p. 37.

am trudit şi am stăruit în această sfântă biserică şi am înfrumuseţat-o spre rugăciunea sfântului arhiereu, părintele nostru Nicolae de la Mira Lichiei. Şi noi am întărit şi am făcut această biserică, în zilele binecredinciosului şi iubitorului de Hristos, Io Mihnea (în) luna iunie, 8 zile, în anul (7096), 1588.

Radu I Buzescu,mare armaş, a fost căsătorit cu jupâniţa Maria, jupâniţă născută din Giurea Logofătul şi Valaia, descendente din Mogoş Banul. Prin această alianţă se ajunge la înrudirea Buzeştişor cu Mihai Viteazul , lucru pentru care jupan Radu, îl pictează pe Mihai Vireazul în Naosul Sfintei Mănăstiri, în partea de miază-zi[3].

Din traducerea pisanie de la Mănăstirea Căluiu, se înţelege că imediat după ridicare, fără a fi executate lucrări de tencuire, finisare şi pictură, aceasta a fost părăsita perioadă de 72 de ani din cauza situaţiei politice instabile, din punct de vedre al conducerii Ţării Româneşti.

Din pisania zugrăvită în Naos, în anul 1834, în urma unor ample lucrări de reparaţie şi conservare, se menţionează faptul că până în anul 1594, au fost terminate lucrările de construire a clopotniţei, ansamblului monastic, precum şi al chiliilor. Certitudinea construirii clopotniţei în perioada 1593-1594, în zilele lui Neagoe Basarab, de moşii Buzeştilor, este dată de pictura executată în frescă de Mina Zugravul.

După construire şi finalizarea tuturor lucrărilor de împodobire şi înfrumuseţare, până în anjul 1673, Mănăstirea Căluiu a fost o mănăstire liberă, fapt confirmat şi de Arhidiaconul lui Paul din Alep (perioada 1653-1658), care afirmă printre altele că: ,,Dorinţa noastră era ca această Mănăstire să se închine Patriarhiei de la Antiohia, după cum sunt şi alte mănăstiri altor patriarhii, dar nu găsirăm pe nimeni, afară de egumenul ei şi de câţiva călugări, care să se învoiască la aceasta”[4].

Despre prima dată când Mănăstirea Căluiu a fost închinată vreunei Patriarhii vorbeşte Pr. Dumitru Bălaşa, afirmând că Mănăstirea Căluiu a fost închinată pentru prima dată în anul 1673(7181) iulie 19. În legătură cu această dată, există un hrişov pus pe seama lui Grigore Ghica voievod, prin care închină Mănăstirea Căluiu Cetăţii Ierusalimului şi Patriarhului Chir Dosoftei, care venise în Ţara Românească după strângerea de fonduri. Mănăstirea Căluiu a fost închinată Patriarhului Dosoftei de către Radu banul Buzescu cu toate averile şi zapisul pe care aceasta le deţinea.[5]

Pr. Dumitru Bălaşa afirmă că Mănăstirea Căluiu a fost închinată pentru prima, dată în anul 1673, Cetăţii Ierusalimului şi Patriarhului Chir Dosoftei,

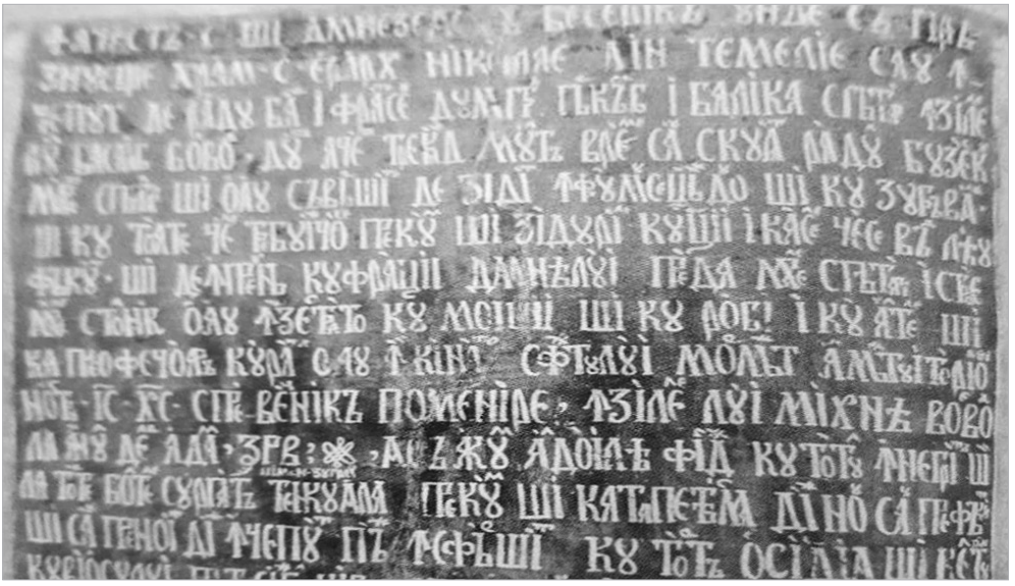
---

[3] Dan Pleşia. *Contribuţii la istoricul M-stirii Stăneşti-Vâlcea şi a ctitorilor ei.* În: Mitropolia Olteniei, anul XVII(1965), nr. 5-6, pp. 407-417.

[4] *Călătoriile Patriarhului Macarie din Antiohia în Ţ*ările Române. 1653-1658, trad. de Emilia Cioran. Bucureşti: 1900, p. 208.

[5] Pr. Dumitru Bălaşa. Mănăstirea Căluiu sau Cepturoaia. În: *Mitropolia Olteniei*, anul XXIII(1971), nr. 7-8, iulie-august, p. 517.

însă acest lucru este pus la îndoială de faptul că la sfârşitul secolului al-XVI-lea, obiceiul închinării mănăstirilor ia o foarte mare amploare. Închinarea Mănăstirii Căluiu către Patriarhia de Ierusalim, reprezintă un subiect controversat, mai ales că textul pisaniei din Naos, realizată după reparaţiile din 1834, menţionează că închinarea a fost făcută dupa anul 1588, adica în zilele lui Mihnea Voievod, în anul de la Adam 7102(1 septembrie 1593-31 august 1594)[6].

Vieţuitori ai mănăstirii Căluiu de la zidire până în anul 1989 (căderea regimului comunist)

Despre începutul existenţei vieţii monahale la Mănăstirea Căluiu, Doamna Aurelia Grosu, afirmă că aceasta începe în jurul anului 1590, la doi ani de la terminarea lucrărilor de înfrumuseţare, executate de fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu. Existenţa documentului din 23 aprilie 1590, document emis de către Mihnea Turcitul, întăreşte daniile făcute de jupâneasa Stanca, prima soţie a lui Radu Buzescu. Toate hrişoavele domneşti, pun accent pe latura materială a mănăstirii, timp în care latura duhovnicdească se pierde în negura timpului, din cauza oştilor duşmane, de cutremure sau alte răutăţi ale omului[7]. Datorită tipicului pomelnic desfăşurat, cu numele egumenilor şi cel al donatorilor din 1825, transcris ulterior, se cunosc foarte multe date legate de vieţuitorii Sfintei Mănăstiri Căluiu, pomelnic care a fost amplasat la Proscomidiar, în vederea pomenirii acestora, peste veacuri şi veacuri. În

[6] Gheorghe S. Buzescu. *Reconstituiri istorice privind neamul Buzestilor din veacul XV – până în veacul XVIII*. Sibiu: Tiparul inst. de arte grafice Dacia Traiană, 1939, p. 76.
[7] Aurelia Grosu. *Mănăstirea Căluiu. Album monografic*. Slatina: Editura Episcopiei Slatinei şi Romanaţilor, 2015, p. 49.

acest pomelnic sunt trecute numele tuturor egumenilor şi stareţilor care au avut activitate şi viaţă monahală, începând cu Ignatie şi sfârşindu-se cu popa Anghelu. Mănăstirea Căluiu a fost închinată Patriarhiei Ierusalimului după cum era rânduiala în aceea perioadă, însă trebuie specificat faptul că aceasta nu a fost niciodată scutită de politica vremii. Încă de la începutul existenţei Bisericii văzute, aceasta a avut de îndurat. Biserica de-a lungul istoriei a avut conducători de seamă care au protejat-o şi care au făcut fel şi fel de danii în vederea dăinuirii istorice şi vieţii duhovniceşti a acesteia.

Ca o mărturie a impactului devastator asupra Bisericii din partea politicii vremii, stă Schimnicul arhim. Chiriac Râmniceanu, arhimandrit care constituie o mare personalitate a începutului secolului al- XIX –lea, care afirmă că în momentul în care a fost ales egumen care să patriarhească Mănăstirea care se cheamă Căluiu, la sud de Romanaţi, a observat amprenta politicului vremii asupra Bisericii[8]. În propria istorie, Chiriac Râmniceanu, afirmă că a găsit Sfântul locaş într-o stare jalnică, ,,Am găsit această mănăstire fără nici o rânduială, atât din cele bisericeşti, cât şi din cele de afară, lucruri pe care am îndreptat”[9].

O perioadă grea pe care o parcurge Mănăstirea Căluiu o constituie traversarea perioadei austriece asupra Olteniei şi anume, perioada 1719-1739. Despre această perioadă vorbeşte domnul Dobrescu, care aminteşte despre existenţa a doi egumeni: Ioan Arsachi şi Nicolae.

În ceea ce îl priveşte pe egumenul Ioan Asarchi,acesta este menţionat în anul 1723, an în care este inlăturat din misiunea de egumen de către administraţia austriaca, deoarece nu se supunea vechilor rânduieli bisericeşti: ,,... *pentru învinuiri ce nu sunt spuse, fu depus din preoţie şi îndepărtat de la egumenat. Lucrul însă a trebuit să fie adus –spre ratificare- şi la cunoştinţa Consiliului Aulic de Răsboiu. Asemenea fu încunoştinţat de aceasta şi episcopul Damaschin”*[10].

Egumenul Ioan Asarchi, este numai un exemplu de conducător al unei mănăstiri care a avut de suferit din cauza politicii vremii.

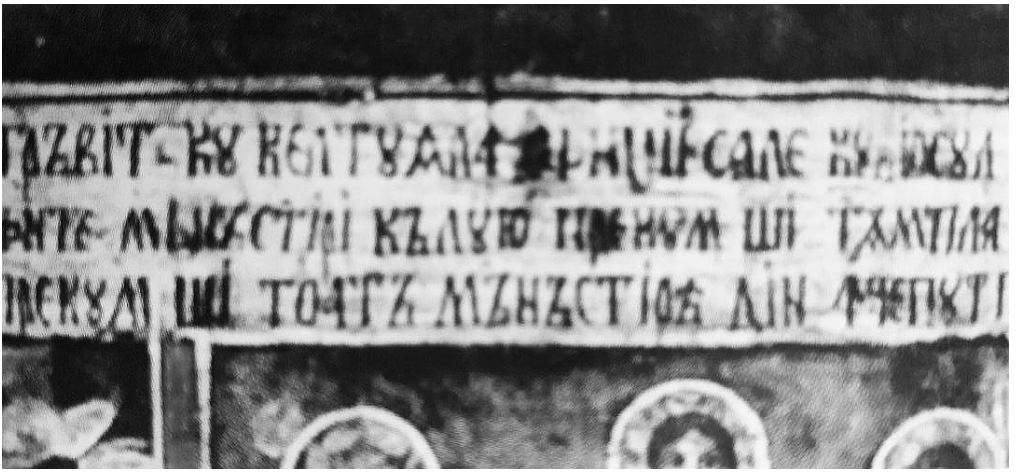
În ceea ce priveşte pe egumenul Nicolae, mai sus amintit, acesta este unul dintre cei mai mari opozanţi contra măsurilor adoptate şi puse spre implementare în Oltenia de către administraţia austriacă. Viaţa grea care s-a abătut asupra Mănăstirii Căluiu , din cauza politicii vremii, nu era un caz izolat, ba dimpotrivă, politica a afectat multe mănăstiri. Acestea fiind spuse, anul 1725, este anul în care, egumenul Nicolae stabileşte şi găzduieşte la Mănăs-

[8] Arhim Veniamin Micle. Arhimandritul Chiriac Râmniceanu (1778-1833). În: *Mitropolia Olteniei*, 2003, 9-12, pp. 135-146.
[9] Constantin Erbiceanu. Istorisirea evenimentelor de la 1821 încoace în Valahia pe care însuşi Chiriac Râmniceanu le-a văzut. În: *Biserica Ortodoxă Română*, 1889, nr. 3, pp. 165-174.
[10] Nicolae Dobrescu. *Istoria Bisericii Române din Oltenia* în timpul ocupaţiunii austriece. Bucureşti: Institutul de Arte Grafice «Carol Göbl», 1906, p. 41.

tirea Căluiu mai mulţi egumeni şi anume: Ştefan de la Bistriţa, Ilarion de la Hurezi, Petronie de la Segarcea, Ştefan de la Arnota şi Ştefan de la Govora. Scopul acestei întruniri avea ca obiectiv discutarea gravelor probleme ivite în viaţa mănăstirilor, întocmindu-se astfel o jalbă,care a fost semnată şi de Episcopul Damaschin al Râmnicului, prin care se protesta împotriva obligării mănăstirilor la taxa vinăriciului. În această jalbă se argumentează că de când posedă mănăstirile acele terenuri de viţă oferite de către domii ţării, niciodată acestea nu au fost supuse taxei vinăriciului, câtă vreme ţara s-a aflat sub conducerea domnilor sau sub stăpânirea turcească[11].

În zona Olteniei, în momentul când aceasta se afla sub ocupaţie austriacă, se numarau 12 Sfinte Mănăstiri, iar la data de 25 iunie 1725, cei 12 stareţi, înaintează un memoriu semnat de cei 12 stareţi, printre care şi stareţul Nicolae, oberdirectorului peste Oltenia, Wallis. În acest memoriu se subliniază faptul că *„ ... nu pot fi trecute cu vederea nişte schimbări neobişnuite, cari lovesc ritul ... şi care se amestecă în chestiunile ritului ortodox, ... nimeni din statul politic să nu se amestece, să nu ingereze în statul bisericesc, nici să nu provoace tulburări”*[12].

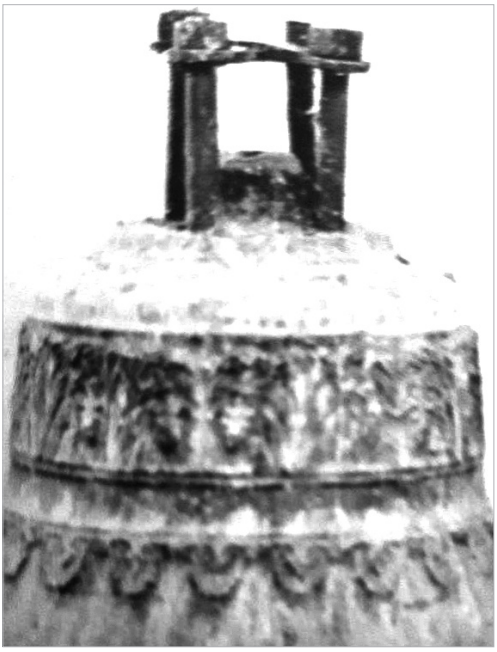
Am afirmat mai sus despre activitatea extraordinară pe care a avut-o egumenul Chiriac Râmniceanu, trebuie specificat faptul că dupa acesta, la cârma Sfintei Mănăstiri este numit Protosinghelul Tarasie care continua activitatea de preînnoire a locaşului. De această dată, refacerea picturii este încredinţată lui Barbu Coşoveanu care reface în totalitate stilul folosit de către Mina zugravul. Despre meritele deosebite pe care le are Protosinghelul Tarasie, pictorul Barbu Coşoveanu consemnează pe icoana cu scena Învierii, icoană amplasată în rândul icoanelor împărăteşti de la Sfântul Altar.

[11] *Ibidem,* p.39.
[12] *Ibidem,* pp. 94-95.

„Această sfântă icoană s-au zugrăvit cu cheltuiala Sfinţiei Sale cuviosul protosinghel Kir Tarasie, egumenu acestei sfinte mănăstiri Căluiu, precum şi tâmpla din nou o au prefăcut zugăvinduo precum şi toată mănăstirea din început până'n sfârşit". Despre aceste preînnoiri aduse de Protosinghelul Tarasie se vorbeşte în anul 1840.[13]

Un alt egumen de seamă al Mănăstirii Căluiu este egumenul Pavel, care şi el se ocupă cu întreţinerea Mănăstirii şi totodata ofera diverse informaţii legate de demolarea exonartexului care se afla în ruină.

Se afirmă ca după secularizarea averilor mănăstireşi, în locul egumenilor greci erau numiţi numai egumeni români. Din acest moment viaţa, mănăstirea este închisă oficial, însă viaţa mănăstirească continuă să-şi duca existenţa tacit, însă mai restrâns datorită lipsurilor materiale pe care le aveau.

După anul 1900, primul egumen pomenit este este Ioachim Pâslaru, despre care se vorbeşte în anul 1909, an în care se afirmă că a cumparat un clopot nou[14].

Despre egumenul Ioachim Pâslaru se vorbeşte ca fiind un mare vieţuitor, care întâmpina cu mare dragoste toţi bolnavii care îi călcau pragul mănăstirii şi care vroiau să îşi caute mângâierea în Sfântul Locaş. Se vorbeşte despre dânsul ca fiind foarte darnic, oferind din bunurile sale cu mare dragoste, chiar dacă acestea erau puţine. A rămas cunoscut peste decenii ca fiind tămăduitorul celor care sufereau de epilepsie. Ca vieţuitor al mănăstirii, într-o perioadă în care viaţa monahală nu era văzută cu ochi buni, acesta se dedica lui Dumnezeu în totalitate, lucru care reiese din activitatea pe care o întreprindea, din dragostea pe care şi-o manifesta faţă de cei care veneau la ei şi totodată din singurătatea în care traia.

Despre un alt vieţuitor al Mănăstirii Căluiu, vorbeşte Monografia Judeţului Romanaţi, acesta fiind Graţian Georgescu, stareţ care îşi ducea existenţa la mănăstire în timpul unde pe alocuri totul se năruia[15].

---

[13] Ion Popescu-Cilieni. Ştiri despre Bisericile din judeţul Romanaţi, după Catagrafia din anul 1840, plasa Olteţului de Sus. În: *Renaşterea*, 1944, p. 14.

[14] Pr. Dumitru Bălaşa. Mănăstirea Căluiu sau Cepturoaia(Judeţul Olt). În: *Mitropolia Olteniei*, 1971, nr. 7-8, p. 534.

[15] Ştefan Richman [et al.]. *Monografia Judeţului Romanaţi*. Craiova: 1928, p. 372.

Unul dintre cele mai cunoscute nume de pe ţinuturile olteneşti[16], este Iosif Rusu, stareţ care a activat în perioada 1932-1940. Acest stareţ a rămas cunoscut în istoria mănăstirii ca fiind mereu cu zâmbetul pe buze,ca fiind un om care mereu avea uşa deschisă şi totodata ca fiind un om care dăruia cu mâna largă chiar daca veniturile sau bunurile materiale erau foarte mici. După acest stareţ au mai existat altii doi , şi anume Ilarion Barac şi Ioanichie Andore.

În ceea ce priveşte viaţa monahală de la Mănăstirea căluiu se poate spune ca a fost indelungată, însă această perioadă i-a sfârşit odată cu instaurarea Regimului Comunist la cârma ţării. Decretul 410/1959, reprezintă sfârşitul vieţii monahale la Mănăstirea Căluiu. Se poate face afirmaţia că această Sfântă Mănăstire a dăinuit secole întregi, a trecut prin diverse sisteme politice sau diverse politici, s-a înverşunat să dăinuie împotrivindu-se tuturor răutăţilor îndreptate asupra ei, însă Regimul autolitar Comunist a reuşit să închidă această comoară duhovnicească şi istorică.

Mănăstirea Căluiu în timpul regimului comunist

De la decretul 410/1959, pâna în anul 1976 nu se cunosc foarte multe informaţii. Există posibilitatea ca această mănăstire să mai fi avut fără ştirea autorităţilor câte un vieţuitor.

În urma unui interviu cu Părintele Popescu Ilie, Preot Paroh la Parohia Călui am aflat mai multe detalii despre această mănăstire, începând cu anul 1976. În urma discuţiilor purtate cu parintele Ilie, am aflat că acesta a fost numit la parohia Călui în anul 1976, an în care află de existenţa unei mănăstiri pe teritoriul parohiei sale.

La vizitarea locaşului de cult, părintele a afirmat că a găsit un şantier în lucru, şantier care după o scurtă perioadă i-a fost dat să îl coordoneze. P. C. Pr. Ilie, a afirmat ca din spusele locuitorilor din parohia sa, mănăstirea a fost închisă din motive politice. La închiderea mănăstirii, au fost izgoniţi 3 călugări:

- Ilarion- s-a refugiat la Craiova,
- Ambrozie- s-a refugiat la Mănăstirea Polovragi,
- Artemie- a fost caterisit şi silit să se căsătorească, să-şi cumpere o locuinţă lângă biserica parohială Călui unde a slujit drept cântăreţ până la moarte, fiind înmormântat în cimintirul Călui.

Din spusele părintelui Ilie, resfinţirea Mănăstirii a avut loc în anul 1984, slujba fiind oficiată de Preasfinţitul Calinic Argeşeanul, Vicar al Episcopiei Râmnicului şi Argeşului.

După cum am spus, Parintele Popescu Ilie de la Parohia Călui afirma că viaţa bisericilor şi a mănăstirilor nu era atat de bună din cauza regimuluio instalat la putere. După resfinţirea Mănăstirii, la aceasta au fost adese două maici, una dintre ele se chema Rodica, iar cealaltă Antonia.

Odată cu venirea celor două maici la Sfânmta Mănăstire Căluiu, acestea neavând preot care să săvâeşească sfintele slujbe, Episcopia Râmnicului şi Argeşului, a decis ca preoţii vecini să săvârşească slujbele prin rotaţie, dupa cum urmează:

- Părintele Popescu Ilie de la Parohia Călui, săvârşeşte slujba în prima dumică din lună, iar cea de-a doua duminica este liberă, deoarece trebuie să slujească în parohie, în biserica parohială,

- Părintele Enache Ion de la Parohia Oboga, săvârşeste slujba în duminica a treia, iar în duminica a patra slujeşte la bisericile din Comuna Oboga.

De la resfinţirea mănăstirii şi venirea celor două măicuţe, nu a durat foarte mult deoarece regimul comunist a adus la lumină faptul ca una dintre măicuţe a fost căsătorită, şi anume măicuţa Antonia, având apartament în Braşov, iar cealaltă maicuţă Rodica a fost transferată la o altă mănăstire.

Concluzii

În ceea ce priveşte viaţa bisericii, în general, şi a mănăstirilor în special, se poate face afirmaţia că vremea, politica şi lipsa materială, îşi lasă întotdeauna amprenta.

Un exemplu foarte elocvent îl reprezintă Mănăstirea Căluiu care încă de la zidire a avut perioade în care a fost a fost lăsată de izbelişte din cauza vremii.

Politica, a fost cea care a influenţat din totdeauna Biserica, în sensul că a avut o anumită amestecare în treburile ei, şi totodată în desfăşurarea cultului.

În perioada 1959-1989, Mănăstirea Căluiu a fost greu încercată, au avut loc întreruperi de prezenţă a monahilor,au avut loc diverse reparaţii şi totodată aceasta a dăinuit peste veacuri.

A dăinui peste veacuri, înseamnă a scoate în evidenţă puterea lui Dumnezeu care sălăşluieşte în Biserică. Partidul Comunist, a lăsat o amprentă puternica asupra Mănăstirii Căluiu, însă cu trecerea vremii aceasta şi-a recăpătat amploarea şi frumuseţea precum odinioară.